

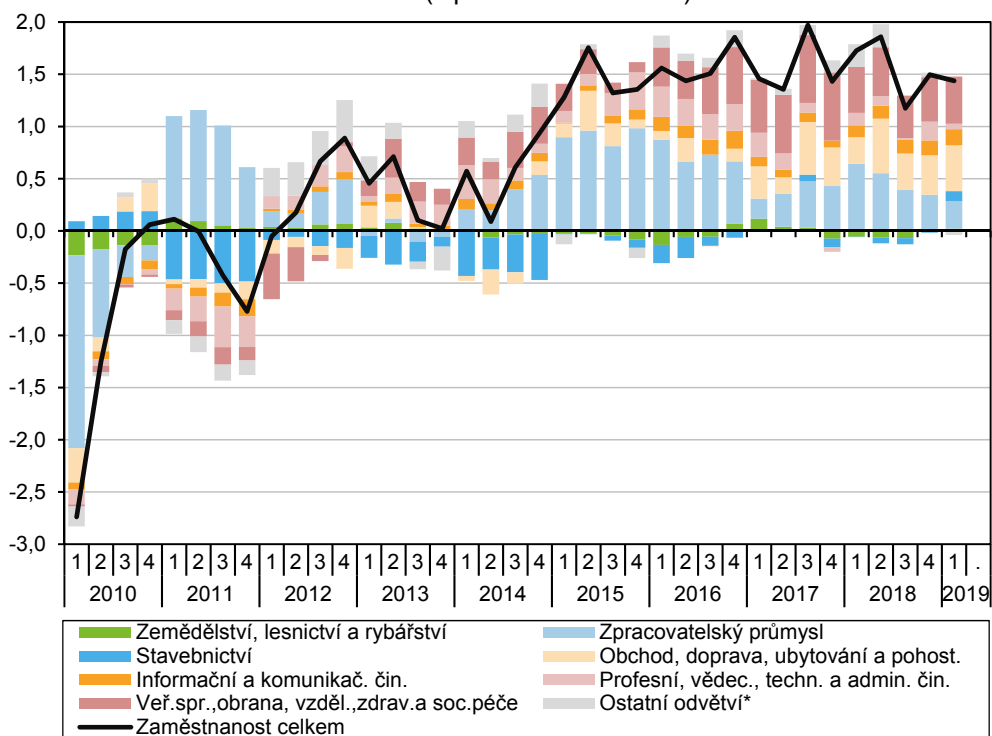
6. Trh práce

Údaje v 1. čtvrtletí 2019 dřívejší obavy z výraznějšího zvolnění růstu zaměstnanosti nepotvrdily.

Nedostatek pracovní síly zůstává nejvýznamnější bariérou růstu podniků zejména v sekundárním sektoru.

Na tuzemském pracovním trhu přetrvávalo i v 1. čtvrtletí napětí pramenící z nerovnováhy mezi nabídkou a poptávkou po pracovní síle. Z tohoto stavu profitovali jak stávající zaměstnanci hledající lepší pracovní uplatnění, tak nezaměstnaní a část ekonomicky neaktivních, kteří mohli snáze nalézt práci. Počet pracovníků¹ opět ustanovil nový rekord v éře samostatné ČR (5,48 mil.). Meziročně byl vyšší o 1,4 %, oproti poslední čtvrtině loňského roku pak o 0,5 %. Náznaky citelnějšího zvolnění růstu, které byly signalizovány výsledky mj. i konjunkturálních průzkumů ve druhé polovině loňského roku, se tak prozatím nepotvrdily. Situace se ale lišila mezi odvětvími. Zatímco v průmyslu se krátkodobá očekávání zaměstnanosti² nadále snižovala (až do mírně záporného pásma, nejníže od počátku roku 2014), v tržních službách³ (vč. obchodu) došlo v 1. čtvrtletí ke stabilizaci, a ve stavebnictví dokonce pozitivní vyhlídky dále sílily. Podíl podniků považujících nedostatek pracovní síly za významnou bariéru svého růstu od počátku letošního roku mírně klesl, nadále ale zůstal na prahu 2. čtvrtletí vysoký – zejména v průmyslu (36 %) a stavebnictví (42 %).

Graf č. 13 Celková zaměstnanost (meziročně v %) a příspěvky hlavních odvětví k meziroční změně zaměstnanosti (v procentních bodech)

*Zahrnuje odvětví: těžba a energetika; peněžnictví a pojišťovnictví; činnosti v oblasti nemovitostí; kulturní, zábavní a rekreační činnosti; ostatní služby.
Zdroj: ČSÚ (národní účty)

K meziročnímu růstu zaměstnanosti přispělo hlavně vyšší zapojení ekonomicky neaktivních.

Údaje z výběrového šetření pracovních sil (VŠPS) naznačily, že k meziročnímu růstu zaměstnanosti přispělo letos hlavně vyšší zapojení dříve ekonomicky neaktivních, vliv redukce nezaměstnanosti byl méně významný. Tento stav přetrvával již čtvrté čtvrtletí v řadě. S tím souvisí i trend redukce počtu ekonomicky neaktivních, kteří chtějí pracovat⁴,

¹ Pokud není uvedeno jinak, jsou v této kapitole údaje o zaměstnanosti uvedeny v pojetí národních účtů v očištění o sezónní vlivy.

² Očekávání vyjádřená dle sezónně očištěných údajů z konjunkturálních šetření jako rozdíl (v p. b.) mezi podílem podniků očekávajících v nejbližších třech měsících navýšení zaměstnanosti a podniků vyhlížejících naopak redukci stavu svých pracovníků.

³ Očekávání se ale významně lišila dle odvětví. Růst zaměstnanosti signalizovaly vedle obchodu hlavně podniky v informačních a komunikačních činnostech a také v profesních, vědeckých a technických činnostech, dále též v odvětvových oddělech skladování a vedlejší činnosti v dopravě a rovněž v činnostech souvisejících se zaměstnáním (pracovní agentury). Negativní vyhlídky byly patrné v poštovních a kurýrních činnostech, telekomunikacích, v peněžnictví a v odvětví administrativních a podpůrných činností (vyjma pracovních agentur).

⁴ Jde o osoby, které nepracují, aktivně práci nehledají (tudíž nesplňují podmínku pro zařazení mezi nezaměstnané), ale vyjadřují ochotu pracovat (bez ohledu na schopnost rychle do nového zaměstnání nastoupit).

jejichž četnost se přiblížila 100tisícové hranici (od konce poslední recese z počátku roku 2013 skoro o polovinu) a byla téměř totožná s počtem nezaměstnaných. Významným zdrojem růstu pracovní síly v Česku stále zůstává i zahraniční migrace⁵.

Těžiště vyšší zaměstnanosti bylo nadále ve službách. Průmysl naopak zvolňoval.

K vyšší zaměstnanosti přispěl v 1. čtvrtletí téměř ze tří čtvrtin sektor služeb, v němž sílily především informační a komunikační činnosti (+5,5 % meziročně). Dařilo se i obchodu a odvětvím úzce vázaným na cestovní ruch. Nová pracovní místa vytvářely i veřejné služby, zejména ty v oblasti vzdělávání a zdravotní i sociální péče. Ve zpracovatelském průmyslu byl růst „stlačen“ pod 1 % (nejslabší meziroční tempo za posledních osm čtvrtletí), ve srovnání s předchozím čtvrtletím zaměstnanost již podruhé v řadě pouze stagnovala. Zvolnění dynamiky tvorby pracovních míst v průmyslu souviselo se zhoršením výkonových ukazatelů tohoto odvětví umocněným přetrvávajícími nejistotami na zahraničních trzích. Mohl se již také projevit vliv vyšších investic do vyspělých technologií snižujících nároky na pracovní sílu a posilujících produktivitu práce v některých průmyslových odvětvích. Naopak v nezpracovatelských průmyslových oborech se tempo zaměstnanosti mírně zvyšovalo (na +1,3 %), neboť tradiční útlum v těžbě a dobývání byl kompenzován rozvojem energetiky. K obratu došlo ve stavebnictví, kde se počet pracovníků poprvé od konce roku 2010 meziročně navýšil (o 1,3 %).

Pokračovala stagnace počtu sebezaměstnaných.

K růstu celkové zaměstnanosti dále přispívali téměř výhradně jen zaměstnanci, počet sebezaměstnaných⁶ se shodně jako v předchozích třech letech příliš neměnil (při jejich mírném růstu ve zpracovatelském průmyslu či v IT a poklesu v oblasti nemovitostí nebo ve finančním sektoru). Z hlediska věkové skladby působilo pozitivně na zaměstnanost prodloužení zákonného i skutečného věku odchodu do důchodu⁷. Pokračovaly i další strukturální změny – do věku s nejvyšší mírou ekonomické participace se posouvaly populačně silné ročníky 70. let. Průměrný věk pracovní síly se tak dále zvyšoval.

Průměrný věk pracovníků se dále zvyšoval. Rostla ekonomická aktivita lidí v postproduktivním věku.

Počet odpracovaných hodin rostl nadále svižněji než celková zaměstnanost.

Zatímco meziroční růst zaměstnanosti v ekonomice letos nepatrně zvolnil, tempo u počtu odpracovaných hodin se mírně zvýšilo (na 2,4 %, za celý loňský rok 2,0 %). Mírný předstih dynamiky odpracované doby nad celkovou zaměstnaností přetrvává již čtvrtým rokem v řadě. Může to souviset s častějším využíváním přesčasové práce (v prostředí dlouhodobě plně neuspokojené poptávky po pracovní síle). Zároveň to také nepřímo naznačuje, že častější využívání zkrácených forem pracovních úvazků se v tuzemské ekonomice prosazuje jen velice pozvolna⁸.

Za mírným poklesem míry nezaměstnanosti stály, podobně jako po většinu loňského roku, výhradně ženy.

Sezónně očištěná obecná míra nezaměstnanosti se letos, podobně jako v roce 2018, snižovala již jen nepatrně. V březnu dosahovala 2,0 % a meziročně se snížila o 0,3 p. b. Jestliže u mužů nezaměstnanost více než rok stagnuje, u žen dochází ke stále relativně významnému (byť v tempu slábnoucímu) poklesu. Rozdíl v míře nezaměstnanosti žen a mužů byl v březnu jen 0,5 p. b. – nejméně v novodobé historii. V posledních třech letech přispívali k redukci celkové nezaměstnanosti z více než poloviny lidé, kteří byli bez práce déle než rok. Ve 4. čtvrtletí 2018 ale jejich příspěvek citelně oslabil a tento trend pokračoval i na začátku roku (příspěvek 30 %). Pokles podílu dlouhodobě nezaměstnaných na celkové nezaměstnanosti se tak zastavil – v 1. čtvrtletí činil 31,8 %, což bylo stále o více než 10 p. b. pod úrovní v EU. ČR dále držela pozici státu s nejnižší mírou nezaměstnanosti mezi státy EU – u nezaměstnanosti žen to platilo sedm čtvrtletí v řadě, u mužů dokonce již dvacet.

⁵ Nepřímo o tom vypovídá i počet cizinců s trvalým či přechodným pobytem. Dle předběžných údajů Ředitelství služby cizinecké policie jich na konci dubna roku 2019 v ČR legálně pobývalo 571 tis., ve srovnání s koncem loňského roku o 4 tis. více. Za stejné období roku 2018 činil ale přírůstek 12 tis. osob. Toto zpomalení by mohlo souviset se slabším růstem poptávky v oblasti agenturní zaměstnanosti v průmyslu.

⁶ Z podrobnějších údajů VŠPS za 1. čtvrtletí 2019 plyne, že mírné navýšení celkového počtu podnikatelů se zaměstnanci (+4 tis.) bylo z větší části kompenzováno nevýznamnou redukcí v kategorii podnikatelů bez zaměstnanců.

⁷ Vzrostl např. počet pracujících ve věku 65 a více let (meziročně o 7 tis., resp. o 4,9 %). Trend mírného růstu míry zaměstnanosti je u mužů i žen v této věkové skupině v Česku patrný již po roce 2014.

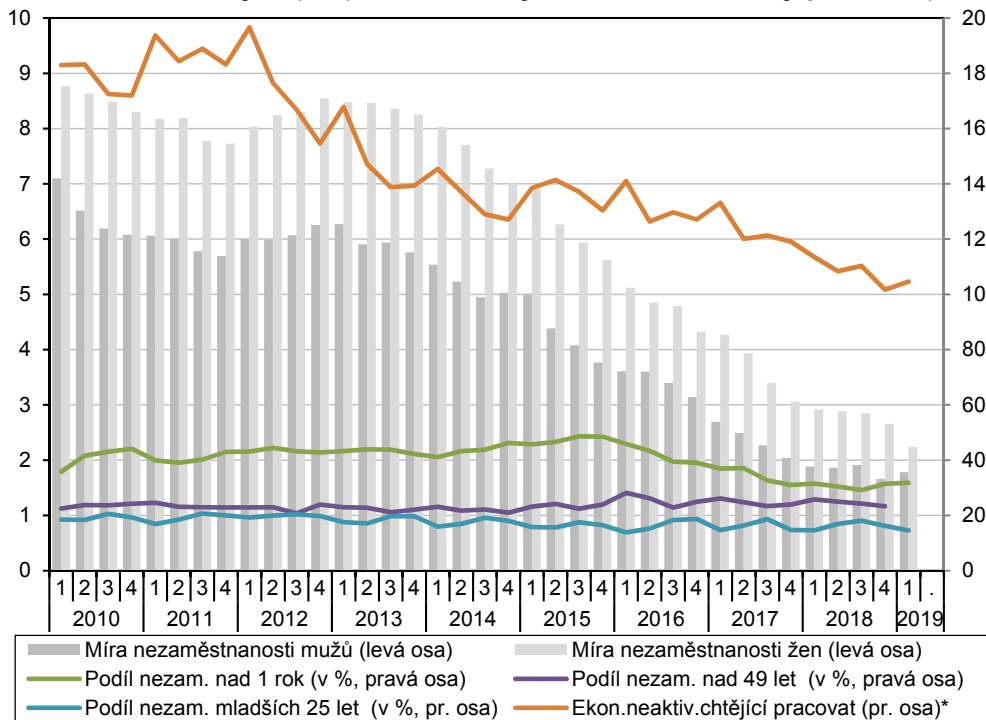
⁸ Z údajů VŠPS plyne, že ve 4. čtvrtletí 2018 pracovalo v rámci věkové skupiny 15 až 64 let touto formou jen 2,6 % mužů a 11,0 % žen. O pět let dříve činily obdobné podíly 2,5 % a 9,9 %.

Nezaměstnanost klesala v drtivé většině států EU. Ve většině novějších členských zemí dosahovala historických minim.

V EU činila v 1. čtvrtletí obecná míra nezaměstnanosti 6,8 %, ve státech eurozóny 8,1 %. Nezaměstnanost se meziročně snížila napříč všemi státy EU vyjma Švédska a Dánska (+0,2, resp. +0,1 p. b.). Ve většině novějších členských zemí (vyjma Slovinska, Kypru a států Pobaltí), ale i např. v Německu či Velké Británii klesla celková míra nezaměstnanosti na historická minima (ve srovnatelné řadě od počátku 90. let).

Graf č. 14 Obecná míra nezaměstnanosti mužů a žen, podíl vybr. skupin osob na všech nezaměstnaných (v %) a ekonomicky neaktivní, kteří chtějí pracovat (v tis.)*

Poznámka: údaje týkající se míry nezaměstnanosti jsou sezónně očištěny.
*Jde o osoby, které nepracují, aktivně práci nehledají (a nesplňují tak podmínky ILO pro nezaměstnané), ale přitom uvádějí, že by chtěly pracovat.
Zdroj: ČSÚ (výběrové šetření pracovních sil)

Počet volných pracovních míst v ekonomice pokořil nový rekord. Jejich růstové tempo ale od počátku roku citelně zvolnilo.

Poptávka po pracovních zůstává v ČR nadále silná. Počet volných pracovních míst nabízených úřady práce meziměsíčně rostl (navzdory sezónním vlivům) nepřetržitě od konce roku 2016. Na konci března činil rekordních 339 tis. Tempo růstu nových míst ale zpomalovalo (během 1. čtvrtletí 2019 se počet míst zvýšil o 15 tis., za stejné období roku 2018 ale o 37 tis.). Nerovnoměrnost přírůstku volných míst (86 tis. meziročně) z pohledu kvalifikačních nároků⁹ i regionů¹⁰ se dále prohlubovala, místa vznikala relativně nejvíce v regionech, kde již byla míra nezaměstnanosti podprůměrná. Na jedno volné místo připadalo v březnu 0,7 uchazeče. Převis poptávky nad nabídkou pracovní síly, jenž je na celorepublikové úrovni patrný již od loňského dubna, signalizovalo deset krajů a bezmála tři pětiny okresů ČR¹¹. Nabídka míst zůstává vysoká i v mezinárodním pohledu. Dle míry volných pracovních míst (v 1. čtvrtletí 6,4)¹² dosahovalo Česko v rámci států EU čelných pozic. Nejvyšší byla v administrativních a podpůrných činnostech (30), nejnižší ve vzdělávání a energetice (mírně pod 1). Meziročně silně rostla ve stavebnictví (z 10,6 na 15,7), snižovala se naopak jen v peněžnictví a pojišťovnictví (z 1,5 na 1,1).

Míra volných míst rostla svižně ve stavebnictví, klesala pouze ve finančnictví.

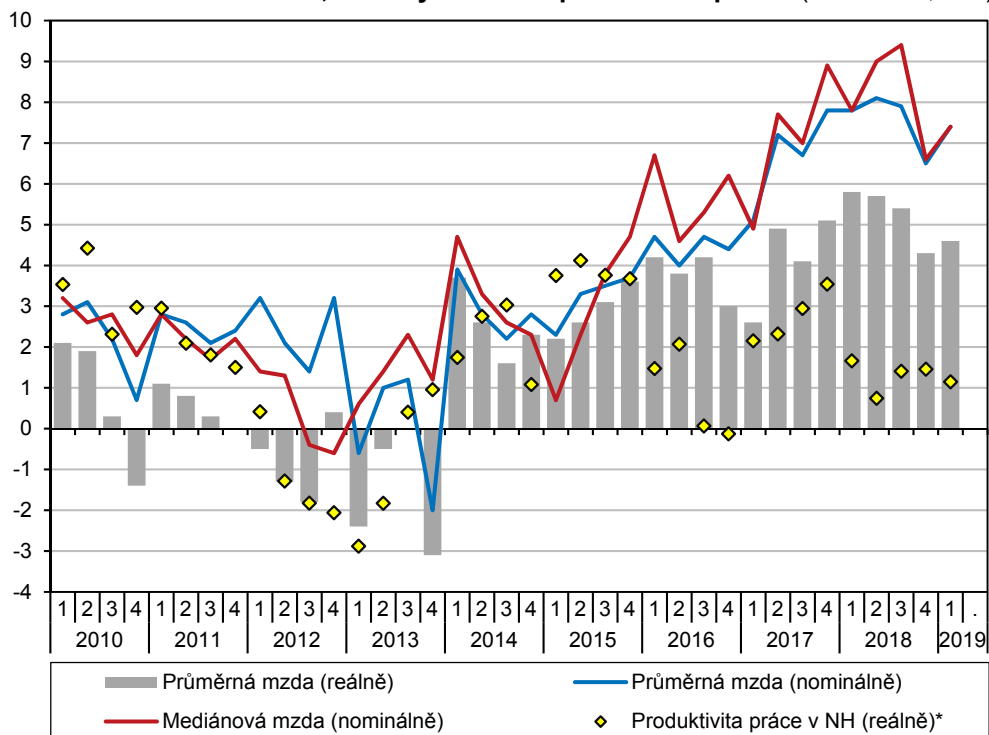
⁹ Téměř 91 % se na růstu pracovních míst podílely pozice s velmi nízkými deklarovanými kvalifikačními nároky (maximálně základní vzdělání). Počet těchto míst se meziročně zvýšil o třetinu, naopak míst pro středoškolačky bez maturity či s maturitou přibýlo shodně „jen“ o necelých 7 %.

¹⁰ Plných 71 % celorepublikového meziročního přírůstku míst připadalo pouze na čtyři kraje (Prahu, Středočeský, Plzeňský a Pardubický). Naopak kraje s dlouhodobě nadprůměrnou nezaměstnaností (Karlovarský, Ústecký, Olomoucký a Moravskoslezský) se podílely jen 8 %.

¹¹ Více než 3,0 uchazeče „bojovalo“ v březnu 2019 o volné místo pouze v okresech (Karviná, Jeseník, Znojmo a Ústí nad Labem).

¹² Vyjadřuje poměr počtu volných pracovních míst k součtu volných i obsazených pracovních míst. Údaje vycházejí ze statistik Eurostatu, nejsou sezónně očištěné a nezahnují odvětví zemědělství, lesnictví a rybnictví. Míra volných míst se ve 4. čtvrtletí 2018 v EU rovnala 2,3. Nadprůměrných hodnot dosahovaly vedle ČR (6,0) také Belgie, Nizozemsko, Německo, Rakousko, Velká Británie a Maďarsko (v rozmezí 2,7 až 3,4), nejnižší pak Řecko (0,4), Španělsko, Portugalsko a překvapivě i Irsko (shodně 0,9). V EU se míra meziročně zvýšila o 0,3 p. b.

Graf č. 15 Průměrná mzda, mzdový medián a produktivita práce* (meziročně, v %)

*Podíl sezonně neочиštěného HDP a zaměstnanosti (v pojetí národních účtů).

Zdroj: ČSÚ (národní účty)

Náznaky oslabení růstu průměrných mezd z konce loňského roku se zatím nepotvrdily.

Více než 8% mzdový růst ve finančním sektoru byl tažen výplatou mimořádných odměn. Dařilo se i obchodu, jenž těžil z pokračujících pozitivních nálad spotřebitelů.

Podprůměrný mzdový růst při současném nadprůměrném růstu počtu zaměstnanců přetrvává v Praze již od konce poslední recese.

Tempo růstu kupní síly mezd mírně zvolnilo, přesto zůstalo vysoké.

V 1. čtvrtletí 2019 činila (dle podnikových statistik) průměrná hrubá nominální měsíční mzda zaměstnanec v ekonomice 32,5 tis. korun a meziročně vzrostla o 7,4 % (podobně jako za celý loňský rok: 7,5 %). Mezičtvrtletní růst se letos opět přiblížil 2 % (obdobná tempa vykazoval i po většinu loňského roku, pouze v jeho závěru tempo mírně kleslo na 1,5 %). Náznaky zvolňování růstu, indikované údaji v konci roku 2018, se tak zatím příliš nepotvrdily. To může souviset i se silným letošním růstem průměrných mezd ve finančním sektoru (+8,3 % meziročně) ovlivněným mimořádnými odměnami vázanými na velmi dobré hospodářské výsledky roku 2018. Roli patrně sehrálo i „posunutí“ navýšení platových tarifů ve školství až na počátek roku 2019. Ve zpracovatelském průmyslu ale růst slábl (na 6,4 %, za celý loňský rok 7,0 %). Opačně tomu bylo v jiném váhově významném odvětví – obchodu (8,0 % oproti 6,8 %). Nejméně rostly v 1. čtvrtletí mzdy v informačních a komunikačních činnostech (4,3 %), absolutně to ale bylo téměř dvojnásobně (2 471 korun) oproti průměru za celou ekonomiku. Druhý extrém představoval nebývale vysoký růst mezd v kulturních, zábavních a rekreačních činnostech (16,8 %), který se ale soustředil v segmentu mimo oblast veřejných služeb. V rámci nich rostly nejvíce výdělky pracovníkům ve vzdělávání (o téměř 10 %). I tak jejich průměrná měsíční výše za úrovní národního hospodářství stále mírně zaostávala. O tom, že opakovaný růst hranice minimální mzdy přestává hrát klíčovou roli v meziodvětvové diferenciaci mzdové dynamiky, svědčí i slabší vykazovaný růst průměrných mezd v odvětví tradičně s nejnižší mzdovou úrovní – ubytování, stravování a pohostinství (7,0 %, resp. 7,3 % za celý rok 2018). Z pohledu regionů se v 1. čtvrtletí mzdový růst příliš neodlišoval – nejvyšší byl ve Středočeském a Olomouckém kraji (shodně 7,9 %), nejnižší na Vysočině (6,5 %) a v Praze (7,0 %). Podprůměrný mzdový růst při současném nadprůměrném růstu počtu zaměstnanců přetrvává v metropoli již od konce poslední recese. Zčásti to souvisí s tím, že v posledních čtvrtletích spočívá růst nových pracovních míst v tuzemsku hlavně na službách a ty hrají klíčovou roli na metropolitním pracovním trhu. Z pohledu domácností zůstává pozitivní, že nadále svižně roste kupní síla mezd. Přestože mírně vztlínající inflace letos „ukrojila“ z růstu výdělků více než třetinu, reálná hodnota průměrných mezd byla meziročně o 4,6 % vyšší. V rámci 1. čtvrtletí šlo o druhé nejsilnější tempo za posledních dvanáct let (po loňských 5,8 %).

